

*к. ю. н., асистент кафедри логіки,
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ЛОГІКА ПЕРЕВАГ В КОНЦЕПЦІЇ РОНАЛДА ДВОРКІНА ЩОДО ПРОБЛЕМИ АБОРТУ

Постановка проблеми. Сучасна українська правова система характеризується інтенсивними пошуками нових форм регулювання суспільних відносин і розбудовою демократичних державно-правових інституцій на засадах верховенства права. Будь-яка соціальна діяльність регулюється певними нормами. Юридична діяльність потребує постійного прийняття рішень. Специфіка юридичних рішень полягає в їх урегульованості нормами права. Вони накладають суттєві процесуально-процедурні та деонтичні обмеження на загальний логічний процес їх прийняття. Рішення завжди приймається щодо певної проблеми, згідно логіки та теорії пізнання. Проблемою вважається відсутність пояснення або відповіді на питання, яке виникло в теорії або практиці. Прийняття рішення потребує здійснення вибору між альтернативними можливостями у досягненні деякої мети. Необхідно враховувати, що соціальна обстановка постійно змінюється, нерідко супроводжувана конфліктами інтересів.

Логіка конфлікту залишається актуальною для сучасної юридичної теорії та практики. Розв'язання конфлікту містить у собі аналіз і оцінку ситуації, вибір способу розв'язання конфлікту, формування плану дій, його реалізацію, оцінку ефективності своїх дій, тому є складним процесом. Саме логіка конфлікту може стати в нагоді для юридичної теорії та практики у питанні вирішення проблеми абортів у сучасній правовій, демократичній державі. У зв'язку з цим, заслуговує на увагу вирішення проблем біоетики способом логіки переваг в концепції видатного американського юриста і філософа Роналда Дворкіна (1931 – 2013) щодо питання абортів.

Результати проведеного дослідження можуть бути використані для подальшого дослідження проблемних питань логіки прийняття рішень; при вдосконаленні тлумачення та прийняття рішень в судовій та правоохоронній діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо абортів як теоретико-правова, морально-етична та філософська проблема вивчалось багатьма (Л. Ю. Бачинська, О. Л. Богінич, Н. М. Борисевич, Ю.В. Гоголь, О. Л. Львова, В. Ф. Москаленко, М. В Попов, А. Л. Федорова, Р. В. Хажинський, К. О. Черевко та ін.) дослідниками.

Мета статті. Метою роботи є висвітлення логіки переваг в концепції Р. Дворкіна щодо проблеми абортів.

При дослідженні використовувався системно-структурний метод та комплекс логічних методів (аналізу і синтезу, обґрунтування, тлумачення).

Основні результати дослідження. Р. Дворкін розробив ліберальну егалітарну теорію, що наполягає на рівності у гідності кожної людини та повазі до неї. Ця ідея є центральною в усіх його наступних книгах, перш за все, у присвяченій актуальним проблемам біоетики книзі «Царина життя: Аргумент щодо абортів, евтаназії та особистої свободи» (1993) [2].

Значна частина «Царини Життя» адресується внутрішній цінності життя людини, а також природі інтересу держави до захисту цієї цінності. На початку книги Р. Дворкін відстоює відому тезу про те, що тільки свідомі люди можуть володіти інтересом стосовно збереження свого життя або уникнення страждань. З цієї точки зору, до появи чуттєвості та інших здібностей, людський плід не має власних інтересів, які могли б підтримувати державну політику, скеровану на обмеження абортів. Політики, які обмежують право на аборт, можуть спиратися на те, що Р. Дворкін називає окремим державним інтересом у захисті людського життя (a detached state interest in protecting human life).

І навпаки, політика, яка обмежує право на здійснення абортів після отримання плодом чутливості (яка приблизно збігається з життєздатністю) підтримується інтересом держави, який впливає також з інтересів плоду [2, с. 10-24]. Р. Дворкін вважає, що окремі інтереси держави у забезпеченні поваги до цінності життя виправдовують заборону на аборт лише після того, як вагітним жінкам надано розумну можливість перервати небажану вагітність. До досягнення цієї точки закон повинен дозволяти жінкам приймати рішення про вагітність відповідно до їх власних поглядів на те, як краще ставитися до цінності життя. Після досягнення життєздатності, коли нервова система плоду є досить розвиненою, щоб зробити можливою чутливість, держава може серйозно обмежити доступ до абортів, виходячи з її законної ролі у захисті істот, здатних мати власні інтереси [2, с. 168-170].

У «Царині життя» Р. Дворкін пропонує ліберальну інтерпретацію Конституції з метою захистити конституційні права на аборт і евтаназію – крайні ситуації, коли доводиться обирати між життям і смертю. На його думку, Конституція «встановлює загальні, зрозумілі моральні стандарти, які уряд має поважати, але... надає право... суддям вирішувати те, що ці стандарти означають за конкретних обставин» [2, с. 119]. Р. Дворкін пропонує новий спосіб інтерпретації розбіжностей з приводу абортів та евтаназії. Він вважає, що дебати про аборт засновані на «широко поширеній інтелектуальній плутанині», яка заважає побачити перспективу їх належного правового врегулювання. «Плутанина» стосується двох різних позицій щодо відповідальності та авторитету уряду відносно захисту людського життя. Одна позиція полягає у тому, що носії життя мають «інтереси» та «права». З точки зору другої позиції людське життя оцінюється як «внутрішнє», «священне» або «недоторканне» навіть тоді, коли життя не є носієм інтересів і прав.

Р. Дворкін називає аргументи, засновані на першій позиції, «похідними» (derived) запереченнями абортів. Припускаючи те, що плід є істотою з інтересами, і, отже, з правами, логічним буде вважати, що уряд може і повинен захищати життя плоду, і він же має захищати і його права. Р. Дворкін пояснює,

що ця позиція названа ним «похідною» саме тому, що в ній обов'язки уряду виведені з принципу існування прав. Другій же позиції, яка виходить з того, що людське життя є «священним» чи «недоторканим», відповідає «основне» (у Р. Дворкіна – «окреме», *detached*) заперечення. Р. Дворкін називає її «окремою» позицією, тому що зобов'язання уряду у цьому випадку «не походять» від прав (*because the obligation of government is not «derived» from rights*).

Хід подальшої аргументації Р. Дворкіна наступний. На його думку, дуже мало хто насправді вірить засновкам похідного заперечення. Він наводить дані соціологічних опитувань, за якими більша частина громадян як у США, так і за кордоном, вважає, що аборт має бути законним, залишаючись певною мірою аморальним, хоча й з причин, незалежних від «похідного» заперечення. Тобто, ці люди дотримуються «окремого», або основного заперечення. Це означає, що відповідь на проблему абортів залежить тільки від сенсу «окремого» заперечення, тобто від ціннісних стандартів суспільства. Чи може політична спільнота справедливо зробити ці внутрішні цінності предметом колективного рішення? Чи може уряд заборонити або істотно регулювати аборти на тій підставі, що аборт ображає святість людського життя? Відповідь Р. Дворкіна – ні. Уряд може зважати на дискусії про святість життя лише остільки, оскільки це не накладає ніяких «непосильних тягарів» на долю жінки, яка хоче вдатися до абортів. Уряд може навіть висловлювати благоговіння перед життям за допомогою деяких правил, доки вони не торкаються здійснення більш важливого права – права жінки на вільне розпорядження своїм тілом.

В цій книзі, а також у статтях, опублікованих в *The New York Review of Books* ([1], [3] – [5]), Р. Дворкін захищає рішення, ухвалені судами у справі *Roe* щодо практики абортів. Особливий інтерес викликає його розуміння того, як релігія сприймає моральні та правові аспекти дебатів про аборти.

У нас усіх є спільна повага до внутрішньої цінності (або самоцінності) життя (*the intrinsic value of life*). Прикладами внутрішньо цінних речей, які можуть і повинні поважатися, є не тільки твори мистецтва, традиційні ремесла, прапори і зникаючі біологічні види, але й людські яйцеклітини. Всі ці об'єкти

мають, на думку Р. Дворкіна, певну внутрішню цінність, яка може перевершувати інтереси окремих повноправних осіб.

Окремі естетичні, релігійні та квазі-релігійні концепції глобальної екології, мистецтва та національних символів свого часу потрапили на політичну арену, де їх стали плутати з питаннями правосуддя. Р. Дворкін зазначає, що у політичній та правовій культурі США будь-які питання про загальне благо нерідко плутають з питаннями прав людини. Зокрема, правові обмеження абортів до 1972 року містилися в кримінальному праві.

Потужні соціальні рухи, такі як аболіціонізм у ХІХ-му чи фемінізм у ХХ-му столітті, стали символічними хрестовими походами, які спонукали до моральної реформи в різноманітних аспектах і на різних рівнях – особистому, місцевому і національному. Так само рухи *за* і *проти* абортів мають відразу декілька цілей і способів аргументації. Позиція вибору «за», наприклад, не є простим аргументом на користь конституційних прав, щодо яких Р. Дворкін не допускає жодних гібридних позицій. За визначенням, протидія абортам повинна вважатися або похідною, або основною позицією.

Заснована на природному праві релігійна протидія абортам поєднує і католицьких, і протестантських теологів – Р. Дворкін цитує тут як Папу Павла VI (енцикліка *Donum Vitae* 1968 р.), так і протестантів Пола Ремсі (Robert Paul Ramsey) та вже згадуваного вище Річарда Нойхауза, щоб підтримати їх твердження про те, що релігійна опозиція абортам спирається виключно на повагу до життя, а не на прагнення до справедливості. Натомість Р. Дворкін говорить про права, як про «надбані». Тому з погляду права «істотно релігійні» (essentially religious) оцінки значення і святості життя виглядають зазвичай «суперечливими» і «спірними». Оскільки громадяни мають за Першою поправкою право вільно висловлювати свої «релігійні» судження і займати різні позиції, Р. Дворкін виступає проти державного втручання у дебати про святість життя. На підтримку своєї позиції Р. Дворкін послався на рішення Верховного Суду США у справі *Planned Parenthood v. Casey* (1992): «В основі свободи є право визначати власну концепцію буття, сенсу, Всесвіту і таємниці

людського життя» («At the heart of liberty is the right to define one's own concept of existence, of meaning, of the universe, and of the mystery of human life») [6].

Дане рішення Верховного Суду Р. Дворкін вважає вираженням суспільної філософії свободи самовизначення, яка надає громадянам право бути застрахованими від нав'язування державою будь-якої позиції відносно релігійного значення понять святості або недоторканості людського життя. Якби держава нав'язувала якусь концепцію святості життя, «це означало б, що американські громадяни більше не знаходяться в безпеці у своїй свободі дотримуватися власних рефлексивних переконань своєї особистої совісті» [2, р. 164].

Висновки. Отже, на думку Р. Дворкіна, рішення проблеми абортів залежить від ціннісних стандартів суспільства. Уряд не може обмежити права жінки на свободу розпорядження своїм тілом. Р. Дворкін підкреслює, що всі права «надбані», і тому з погляду права релігійні оцінки значення і святості життя обов'язково «спірні».

Р. Дворкін розглядає гуманістичний ідеал «хорошого життя» і пропонує ліберальну теорію рішень актуальних проблем, що виникають у зв'язку з прагненням до нього, однією з таких проблем є питання абортів. Його ліберальна егалітарна теорія наполягає на рівності у гідності кожної людини та повазі до неї.

В своїй концепції Р. Дворкін розглядає проблему абортів з точки зору логіки конфлікту. Вирішити це питання можливо через застосування логіки переваг. Він наголошує, що кожен громадянин має право бути застрахованим від нав'язування державою будь-якої позиції відносно релігійного значення понять святості або недоторканості людського життя.

Список використаних джерел:

1. Dworkin R. Feminism and Abortion [Electronic resource] / R. Dworkin // The New York Review of Books. – Mode of access :

- <http://www.nybooks.com/articles/archives/1993/jun/10/feminism-and-abortion/>. – The titles of the screen.
2. Dworkin R. Life's Dominion: An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom / R. Dworkin. – New York : Alfred A. Knopf, 1993. – 273 pp.
  3. Dworkin R. The Court & Abortion: Worse Than You Think [Electronic resource] / R. Dworkin // The New York Review of Books. – Mode of access : <http://www.nybooks.com/articles/archives/2007/may/31/the-court-abortion-worse-than-you-think/?pagination=false&printpage=true>. – The titles of the screen.
  4. Dworkin R. The Future of Abortion [Electronic resource] / R. Dworkin // The New York Review of Books. – Mode of access : <http://www.nybooks.com/articles/archives/1989/sep/28/the-future-of-abortion/>. – The titles of the screen.
  5. Dworkin R. The Great Abortion Case [Electronic resource] / R. Dworkin // The New York Review of Books. – Mode of access : <http://www.nybooks.com/articles/archives/1989/jun/29/the-great-abortion-case/>. – The titles of the screen.
  6. Legal formalism [Electronic resource] // Wikipedia : the free encyclopedia. – Mode of access : http://en.wikipedia.org/wiki/Legal_formalism. – The titles of the screen.

Коваленко Ганна Вікторівна.

Логіка переваг в концепції Роналда Дворкіна щодо абортів.

Анотація.

В статті розглядається вирішення проблеми біоетики способом логіки переваг в концепції видатного американського юриста і філософа Роналда Дворкіна щодо питання абортів.

Важливе місце у творчій спадщині Р. Дворкіна займає аналіз питань біоетики. В книзі «Царина життя: Аргумент щодо абортів, евтаназії та особистої свободи» (1993) Р. Дворкін привертає увагу до соціальних та

медичних аспектів громадянських прав. Р. Дворкін відстоює тезу, що тільки свідомі люди можуть володіти інтересами в збереженні свого життя або уникнення страждань. До появи чутливості людський плід ще не має власних інтересів, які могли б виправдати державну політику обмеження абортів. Р. Дворкін захищає конституційні права на аборт. На його думку, дебати про аборт містять «інтелектуальну плутанину». Вона виникає з двох різних позицій щодо захисту людського життя.

На думку Р. Дворкіна, рішення проблеми абортів залежить від ціннісних стандартів суспільства. Уряд не може обмежити права жінки на свободу розпорядження своїм тілом. Тут недоречні посилення на релігійні католицькі і протестантські авторитети, що заперечують аборти, виходячи з «природного» права на життя. Р. Дворкін підкреслює, що всі права «надбані», і тому з погляду права релігійні оцінки значення і святості життя обов'язково «спірні».

Ключові слова: біоетика, права людини, логіка прийняття рішень, логіка конфлікту, проблема абортів, логіка переваг.